

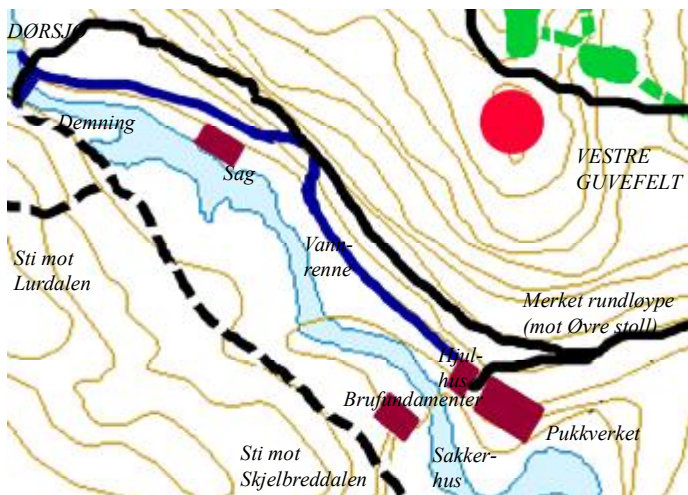
Pukkverket

En del sølv lå som større klumper inne i fjellet og kunne hakkes løs av sjeiderne. Dette ble kalt «gedigent sølv». Men som regel lå sølvet i tynne tråder inne i steinen og måtte smeltes ut. Slik sølvholdig stein ble kalt malm, og i sjeidehuset ble malmen sortert i ulike kvaliteter. I den fattigste malmen var sølvpartiklene så små at steinen måtte pukkes før sølvkornene kunne vaskes ut. I begynnelsen ble det pukket for hånd ved Skarragruvene, men sommeren 1776 ble det satt i drift et vandrevet pukkverk ved Dørja.

Elva ble demmet opp like nedenfor utløpet fra Dørsjø, og ei nesten hundre meter lang vannrenne førte vannet fram til et stort vannhjul, 12 meter i diameter. Vannet rant i trerør, som ble isolert mot frost ved hjelp av rosentorv. For å holde torva på plass, ble det bygd en steinmur, omtrent en halv meter høy. Dette var den typiske måten å bygge vannrenner på ved Sølverket.

Vannhjulet drev tre store jernstempler, som knuste malmen til fint støv. Deretter ble den knuste massen blandet med vann og bearbeidet i renner og på et vaskebord, der den sølvholdige massen ble vasket ut. Dette ble kalt «slig», mens det som ble liggende igjen var «after» - det var verdiløs sand.

Pukkverket ble bestyrt av en pukkstiger. Jens Olsen Hougen var pukkstiger ved Skara fra 1776, mens Ole Albech overtok i 1781 og hadde denne stillingen så lenge pukkverket var i drift. Arbeiderne ble kalt «pukkjungen» og «vaskejungen», og dette var den aller yngste delen av arbeidsstokken - ofte gutter ned i 10-12 årsalderen.

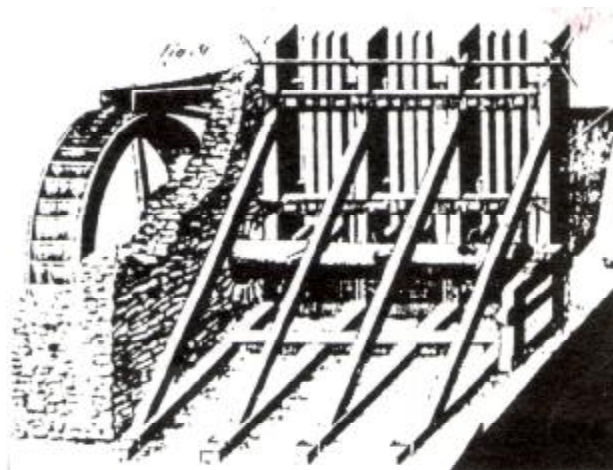

Sagbruket

Samtidig med pukkverket ble det også bygd et lite sagbruk, slik at en kunne skjære tommer til sakkerhus, gjøpler og forbygning av gruvesjaktene. Etter at gruedriften var lagt ned, ble sagbruket overtatt av private eiere, og det var i drift som en unprivilegert bygdesag et godt stykke ut på 1800-tallet.

Den siste boplassen

På sørsiden av Dørja, på gården Lundteigens grunn, ble det også satt opp et sakkerhus. Dette ble seinere brukt som en husmannsplass, og den var bebodd så seint som i 1875 av ekteparet Hans Hartvigsen og Marie Jakobsdatter.

Vannhjul og vannrenner spilte en vesentlig rolle ved Kongsberg Sølverk. Ved de større gravene ble vannhjul brukt både til å drive pumpeverk og vinsjer i tillegg til pukkverk. Hjulene var vanligvis mellom 10 og 16 meter i diameter.

Skara Sølvgrubers Venner

200 år etter Skarragruvenes storhetstid og omtrent hundre år etter det siste forsøket på å gjenoppta driften, ble det på ny aktivitet i det gamle gruveområdet. Sommeren 1983 gikk pensjonisten Arne Thorkildsen søndagstur i disse traktene, og han konstaterte at de mange kulturminnene i området knapt nok var synlige på grunn av all vegetasjonen. Med Bergverksmuseet og Øvre Eiker kommune som samarbeidspartnere og i forståelse med grunneierne, ble det satt i gang et dugnadsarbeid, og i 1989 ble venneforeningen «Skara Sølvgrubers Venner» stiftet.

I løpet av noen år ble vegetasjonen fjernet rundt sakkerhus, hestegjøpler og skjerp, og inskripsjonene ved Soluret ble malt opp igjen. Det ble ryddet stier rundt i området og satt opp enkle krakker. Den største innsatsen ble likevel gjort ved pukkverket, der vannrenna ble restaurert, med den pensjonerte tommermannen Thor Ulveland som arbeidsleder.

I 1994 gikk Skara Sølvgrubers Venner kollektivt inn i «Sølverkets Venner» på Kongsberg. En lokal avdeling av Sølverkets Venner står nå for skjøtsel av området, i nært samarbeid med Ormåsen skole og Øvre Eiker kommune.

Dugnadsgjeng fra Skara Sølvgrubers Venner.